

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring och temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar (RP 245/2020 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört på distans 12.1.2021

- regeringsråd Kirsi Ruuhonen, social- och hälsovårdsministeriet
- konsultativ tjänsteman Merituuli Mähkä, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Liisa Katajamäki, social- och hälsovårdsministeriet
- jurist Mirka-Tuulia Kuoksa, social- och hälsovårdsministeriet
- medicinalråd Anni-Riitta Virolainen-Julkunen, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Hanna Kiiskinen, undervisnings- och kulturministeriet
- regeringsråd Kirsti Kotaniemi, undervisnings- och kulturministeriet
- kulturråd Heidi Sulander, undervisnings- och kulturministeriet
- jurist Minna Antila, Finlands Kommunförbund
- verkställande direktör Veli-Matti Lamppu, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- verksamhetsledare Tanja Risikko, Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf
- verksamhetsledare Petri Lempinen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf.

Utskottet har hört på distans 13.1.2021

- verkställande direktör Mikko Salonen, Finlands Olympiska Kommitté rf
- direktör Maria Sahlstedt, Tapahtumateollisuus ry
- generalsekreterare Kimmo Levä, Finlands museiförbund rf
- ordförande Kaisa Paavolainen, Centralförbundet för Finlands Teaterorganisationer
- verksamhetsledare Helena Värri, Finlands Symfoniorkestrar rf
- verksamhetsledare Rauha Maarno, Finlands biblioteksförening rf
- generalsekreterare Hanna Kosonen, Forum Artis ry.

Skriftligt yttrande har lämnats av

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

- Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- Utbildningsstyrelsen
- Barnombudsmannens byrå
- Finlands Akademi
- Centret för konstfrämjande
- Hyvinvointiala HALI ry
- Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- LiveFIN rf
- Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- Förbundet för grundläggande konstundervisning i Finland rf
- Fritt Bildningsarbete rf
- Småbarnspedagogikens Lärarförbund SLF
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Gymnasistförbund rf
- Suomen Muusikkojen Liitto ry
- Finlands Skådespelarförbund
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Bildningsarbetsgivarna rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

För att trygga social- och hälsovårdssystemets funktionsförmåga föreslås i propositionen bestämmelser om möjligheten att i sista hand på regional eller nationell nivå bindande ändra social- och hälsovårdens verksamhet. I propositionen föreslås också att det föreskrivs om de förutsättningar under vilka olika tjänster under coronavirusepidemin kan tillhandahållas för klienter och dem som deltar i verksamheten på ett säkert sätt så att ny smittspridning kan förhindras så effektivt som möjligt.

Det föreslås att de olika skyldigheter som avses i propositionen i regel utsträcks till all näringsverksamhet och annan organiserad verksamhet i vilken människor deltar. De föreslagna bestämmelserna gäller alltså bland annat verksamhet som ordnas inom föreningar såsom idrottsföreningar och i offentliga lokaler såsom kommunala bibliotek eller simhallar, samt religionssamfundets verksamhet.

Som sista utväg föreslås det i propositionen att kommunen eller regionförvaltningsverket för viss tid ska kunna stänga ett utrymme för näringsverksamhet eller annan verksamhet som är avsett för kunder eller deltagare. Möjligheten att förbjuda att klienter eller deltagare släpps in i en viss lokal kan enligt förslaget endast gälla sådana funktioner där det finns en särskild risk för betydande smittkedjor med beaktande av fysisk närkontakt mellan människor och antalet samtidigt närvarande personer eller risken för att sjukdomen sprids via ytor i lokalerna. De branscher som ett så-

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

dant beslut enligt propositionen gäller räknas upp i lagen. Till dem hör bland annat temparker samt motions- och idrottslokaler.

Kulturutskottet betonar att trots att det i propositionen föreslås att kommunen och regionförvaltningsverket ska ha rätt att besluta om åtgärder för att förhindra spridningen av covid-19 också inom undervisningen och småbarnspedagogiken (58 c §), påverkar propositionen inte beslutsfattandet om arrangemang för närundervisning och distansundervisning inom den grundläggande utbildningen. Riksdagen har godkänt en temporär ändring av lagen om grundläggande utbildning (521/2020) i fråga om exceptionella undervisningsarrangemang och de genomförs fortfarande med stöd av 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar och den nämnda ändringen av lagen om grundläggande utbildning.

Kulturutskottet granskar i detta utlåtande regeringens proposition inom sitt eget ansvarsområde.

En övergripande bedömning av lagförslaget

Enligt den hybridstrategi för hanteringen av coronakrisen som statsrådet godkände den 6 maj 2020 går Finland kontrollerat över från omfattande restriktioner till mer riktade åtgärder och intensifierad hantering av epidemin i överensstämmelse med bestämmelserna. Målet är att med hjälp av hybridstrategin effektivt kunna bromsa epidemin med åtgärder som har så små negativa konsekvenser som möjligt för människor, företag, samhälle och tillgodoseende av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Kulturutskottet välkomnar regeringens proposition om genomförande av hybridstrategin, eftersom man med hjälp av den enligt utskottets bedömning kan öka enhetligheten i besluten om regionala begränsningar och å andra sidan på behörigt sätt beakta regionala och lokala skillnader bättre än för närvarande. Enligt erhållet sakkunnigyttrande har de riksomfattande eller regionala rekommendationer som olika myndigheter gett om offentliga tillställningar genomförts oförutsägbart och på ett inkonsekvent sätt med tanke på den epidemiologiska situationen i regionerna. I ett område på epidemins basnivå har man kunnat rekommendera strängare åtgärder i fråga om offentliga tillställningar än i områden där epidemin befinner sig i accelerationsfas. På regional och lokal nivå har myndigheterna också krävt att evenemangsarrangörerna vidtar åtgärder som det enligt sakkunnigyttrandet inte finns grund för i gällande lagstiftning.

Enligt kulturutskottets bedömning bör de bestämmelser om begränsning av olika slags verksamhet som ingår i lagförslaget ytterligare granskas och preciseras. Beslut om proportionerliga begränsningsåtgärder, i sista hand stängning av lokaler, förutsätter enligt utskottet en stark dialog med de lokala aktörerna i fråga. Utskottet föreslår att det till lagen om smittsamma sjukdomar ska fogas en skyldighet för myndigheterna att föra en faktisk dialog med branschen och arrangören.

Utskottet bedömer att man för att genomföra hybridstrategin måste övergå till mer riktade åtgärder som betonar kännedomen om fältet och en heltäckande dialog för att möjliggöra olika alternativa lösningar. Detta förutsätter att beslutsfattarna har sakkunskap och beredskap att samarbeta samt framför allt tillräckliga resurser för att utföra det krävande arbetet. Samtidigt ökar betydel-

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

sen av korrekt och tillräcklig information och handledning. Utskottet betonar också vikten av att övervaka de beslut som fattats.

Kulturutskottet betonar att hälsosäkerhet är en prioritet i alla situationer, men påpekar också att särskilt kultursektorn och idrotten i vid bemärkelse och de verksamheter som berör barn och ungdomar har drabbats allvarligt av pandemibegränsningarna. Utskottet betonar därför att beslut om begränsningsåtgärder som gäller barns och ungas hobbyer bör prövas med särskild omsorg. Utskottet behandlar propositionen med tanke på barn och unga nedan i detta utlåtande.

Kulturutskottet bedömer att bestämmelserna i fråga inte möjliggör en sådan dialog och prövning som faktiskt krävs för att genomföra hybridstrategin. Utskottet fäster uppmärksamhet vid att man inom flera sektorer, exempelvis museer och bibliotek, genom specialarrangemang har lyckats uppnå en mycket trygg verksamhet. Genom att begränsa antalet deltagare har man också kunnat ordna olika kulturevenemang, exempelvis konserter, på ett säkert sätt så att ingen ny smitta har spridits i samband med dem. Också i propositionen beskrivs åtgärder genom vilka man på kulturområdet effektivt har kunnat öka kundernas säkerhet. Även av denna anledning anser kulturutskottet att det är oskäligt att man genom summariska beslut kan förhindra sådan verksamhet inom kultur- och idrottsbranschen där det i praktiken inte har kunnat påvisas smitta. Utskottet betonar kulturens och idrottens bevisade och betydande positiva effekter på välbefinnandet och andra positiva effekter, som också bör beaktas när beslut om begränsningar och stängningar fattas.

Med tanke på samhället är det också förnuftigare att ordna säkra sammankomster än att aktiviteter bedrivs i okontrollerade och fria miljöer där risken för coronasmitta är mångfaldig. Kulturutskottet betonar vikten av omständigheter som att verksamhetsanordnaren förutsätter användning av munskydd, god ventilation av lokalerna, tillräckliga lokaler reserverade för deltagarna, smidigt tillträde till och från lokalerna och motsvarande säkerhetsåtgärder samt en effektiv övervakning av alla dessa åtgärder, när man överväger till exempel att helt stänga utrymmena. Vid evenemang som ordnas inomhus ska det vid bedömningen av smittrisken exempelvis kunna beaktas om deltagarna under evenemanget kan röra sig fritt i utrymmena, till exempel på grund av att det ordnas servering vid evenemanget, eller om de under hela evenemanget sitter på sin egen plats med iakttagande av säkerhetsavstånd.

Skillnader i evenemangens karaktär skapar olika risknivåer för spridning av coronasmitta. Hitills har kategorisk stängning av alla evenemang eller begränsning av antalet deltagare till ett slumpmässigt antal lett till onödiga förluster och avbokningar också för sådana evenemang som kan ordnas på ett säkert sätt. En arbetsgrupp för säkra evenemang som tillsatts av undervisnings- och kulturministeriet arbetar för närvarande med att skapa en exit-plan för evenemangen och fastställa dessa risknivåer i samarbete med branschen och myndigheterna. När analysen av evenemangens risknivå är klar ska myndigheterna omedelbart bekräfta den och göra det möjligt att öppna evenemang utifrån olika risknivåer. Utskottet betonar att de aktörer som yrkesmässigt ordnar evenemang har kompetens och vilja att ordna tillställningarna så att deltagarnas hälsa tillgodoses med alla nödvändiga åtgärder. Det ligger i anordnarnas intresse att förhindra smitta.

Som en helhetsbedömning av lagförslaget föreslår kulturutskottet för social- och hälsovårdsutskottet att utskottet kritiskt granskar den reglering om begränsningsåtgärder och stängning av lokaler som föreslås i 58 d § 1 mom. och 58 g § 1 mom. i lagförslaget. Kul-

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

turutskottet bedömer att de föreslagna bestämmelserna leder till slumpmässiga begränsningar och förbud som gäller alla aktörer som avses i dessa bestämmelser, varvid man i sluten inte de facto kan beakta den naturliga möjligheten för olika lokala verksamheter och hela branscher att ordna lokalerna och den praktiska verksamheten på ett tryggt sätt.

Utskottet konstaterar dessutom att konsekvenserna av den plan som enligt 58 h § i lagförslaget ska utarbetas av aktören när det fattas beslut om begränsningar eller nedläggning av verksamheten inte preciseras i lagförslaget. Vid utfrågningen av sakkunniga har det också rått ovisshet om huruvida planen kan ha betydelse exempelvis vid bedömningen av om utrymmena är tillräckligt breda enligt 58 c § när spridningen av sjukdomen är på basnivå.

Utskottet betonar starkt bedömningen av de olika begränsningsåtgärdernas och förbudens faktiska verkan utgående från de nyaste forskningsrönen. Alla åtgärder som begränsar verksamheten och dimensioneringen av dem ska kunna motiveras och stå i proportion till den olägenhet som åtgärderna medför för individen, samhället och dess olika aktörer. Utskottet betonar att många avstängningsåtgärder bara av säkerhetsskäl, utan bevislig nytta, är onödiga och undergräver förtroendet för åtgärder för att bekämpa pandemin i dess helhet och tron på god förvaltning. Regionala och lokala begränsningsbeslut ska grunda sig på klara och aktuella forskningsrön som godkänts av Institutet för hälsa och välfärd eller någon annan behörig aktör, och grunda sig på uppdaterade kriterier. De regionala myndigheterna ska ha faktiska möjligheter att bedöma hur begränsningarna verkställs.

Utskottet fäster också uppmärksamhet vid ett effektivt och tillräckligt snabbt informationsutbyte mellan hälso- och sjukvården och andra aktörer. Enligt ett sakkunnigyttande till utskottet har det förekommit problem mellan smittskyddsmyndigheten och småbarnspedagogiken, undervisningen och utbildningen. Undantagssituationen i sig har också ökat arbetsbördan för personalen inom undervisningsväsendet, vilket också har ökat utmaningarna i anslutning till informationsgången till exempel när det gäller att spåra smitta.

Enligt sakkunnigyttandet har exempelvis rektorn ofta fått information om smitta direkt av eleven eller dennes vårdnadshavare och på basis av den informationen redan före kontakten med hälso- och sjukvården omedelbart vidtagit de åtgärder som han eller hon anser nödvändiga för att förhindra att smitta sprids. Sådana har varit bland annat förordnande av lärare, elever eller undervisningsgrupper till distansundervisning eller distansarbete. Rektorer sköter krissituationen vid sidan av sitt normala ledningsarbete.

Utskottet anser att det är ytterst viktigt att identifiera krissituationens konsekvenser inom undervisningssektorn både ur elevernas och personalens synvinkel. Det är viktigt att ingripa i de problem som upptäckts så snabbt som möjligt och på ett lösningsorienterat sätt. Det väsentliga är att i kommunerna se till att processerna för informationsgången är tydliga och fungerande, så att det informationsutbyte som behövs mellan olika aktörer kan fungera effektivt och inte orsakar extra börda och mångdubbelt arbete.

Kulturutskottet fäster uppmärksamhet vid hälsosäkerheten under studerandes arbetspraktik i synnerhet under covid-19-pandemin och anser det vara viktigt att social- och hälsovårdsutskottet ut-

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

ifrån övervägandena i betänkandet gör de nödvändiga ändringar i bestämmelserna som krävs för att säkerställa detta i den lag som är under behandling.

Att ersätta effekterna av begränsningarna

I fråga om kulturutskottets ansvarsområde föreslås inga separata ersättningar för de myndighetsåtgärder som föreskrivs i propositionen. Men där konstateras ändå att det i lagförslaget genom lagstiftning under normala förhållanden ställs mycket starka begränsningar för näringsverksamheten. Näringsidkare kan enligt propositionen intill en viss gräns anses ha en skyldighet att tåla begränsningar och bära kostnaderna för dem i fråga om nödvändiga åtgärder för att trygga kundernas hälsa och säkerhet. I propositionen hänvisas det till att statsrådet har vidtagit flera åtgärder för att lindra epidemins allmänna konsekvenser för näringsverksamheten.

Kulturutskottet anser det vara viktigt att lyfta fram hur kraftigt coronapandemin redan har påverkat evenemangsbranschen som helhet i Finland. Omsättningen för företagen i branschen har minskat med 80—95 procent under de senaste tio månaderna. Under 2020 har det funnits 10 000 permitterade, och så många som 136 000 tillfälliga arbetstagare har blivit helt utan sysselsättning. Förlusterna inom evenemangsindustrin 2020 har uppskattats till totalt 1,9 miljarder euro. I ett sakkunnigt yttrande till utskottet konstateras det att händelsenäringen har varit föremål för kraftiga begränsningar eller totalförbud ända sedan mars 2020. Myndighetsbeslut har också upprepade gånger fördröjts oskäligt. Begränsningarna och att de är oförutsebara, inkonsekventa och kortsikliga har orsakat företagen inom evenemangsindustrin en omfattande och djup kris. Enligt yttrandet kan man under de första månaderna av 2021 förvänta sig att ett stort antal företag upphör med sin verksamhet och att anställda sägs upp.

Kultursektorn sysselsätter direkt och indirekt ett mycket stort antal människor vars försörjning har varit och fortfarande är knapphändig eller obefintlig på grund av stängningarna. En summarisk blockering av nästan all verksamhet leder också till en sänkning av yrkesskickligheten och arbetsnivån, som det kan ta lång tid att rätta till. Dansare behöver sina fysiska övningar, skådespelare behöver scenarbetet och arbetsgruppen, och musikgrupper behöver samspel och en publik för att den konstnärliga verksamheten ska kunna fortgå och utvecklas.

Utskottet anser det vara viktigt att beakta att även en delvis verkställd begränsning av användningen av verksamheten eller lokalerna ofta påverkar utövandet av näringsverksamhet så hårt att verksamheten i praktiken förhindras helt.

Utskottet föreslår för social- och hälsovårdsutskottet att utskottet i sitt betänkande för tydlighetens skull betonar att exempelvis ett begränsnings- eller stängningsbeslut som ett kommunalt organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar har fattat med stöd av det aktuella lagförslaget inte till någon del leder till att kommunen åläggs ersättningsansvar för de extra kostnader eller inkomstbortfall som beslutet medför för aktörerna.

Kulturutskottet ser det som nödvändigt att staten då coronapandemin fortsätter långt in på våren anvisar tilläggsfinansiering enligt prövning till de branscher som lider av begränsningar i verksamheten på det sätt som redan har gjorts år 2020. Även stöd som ersätter för-

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

luster retroaktivt stärker förmågan hos företag i en svag ekonomisk situation att inleda affärsverksamhet och planera framtiden.

Särskilt med tanke på evenemangsbranschen har kortsiktiga begränsningar resulterat i en brist på förutsebarhet som skadar branschens verksamhetsmöjligheter.

Kulturutskottet föreslår för social- och hälsovårdsutskottet att utskottet ytterligare överväger maximilängderna för giltighetstiden för de begränsningar som ingår i förslagen till bestämmelser på ett sätt som kan ge aktörerna inom branschen bättre möjligheter att planera och genomföra lönsam verksamhet. Myndigheten har alltid en möjlighet och en skyldighet att ändra gällande beslut om epidemiläget kräver eller möjliggör det.

Lokaler för religionsutövning

Enligt propositionen gäller de gällande bestämmelserna om allmänna sammankomster och offentliga tillställningar i lagen om smittsamma sjukdomar inte religionsutövning. De föreslagna 58 c § (Åtgärder för att förhindra spridning av covid-19-epidemin) och 58 d § (Förutsättningar för användningen av utrymmen avsedda för kunder och deltagare för att förhindra spridning av covid-19-epidemin) gäller enligt förslaget också utrymmen som används för religionsutövning. Enligt propositionen är avsikten med den ändå inte att begränsa den rätt att utöva religion som ingår i religionsfriheten, varför den föreslagna 58 g § (temporär stängning av utrymmen) inte tillämpas på religionsutövning.

Kulturutskottet betonar betydelsen av andlig verksamhet som en del av samhällets omfattande verksamhet för att upprätthålla medborgarnas psykiska välbefinnande och hälsa. Vid utfrågningen av de sakkunniga i utskottet har man ur jämlikhetsperspektiv fäst uppmärksamhet vid att lokaler som är avsedda för religionsutövning står utanför avstängningshotet. Med tanke på det grundläggande syftet med lagförslaget, dvs. strävan att begränsa spridningen av coronaviruset, kan det faktum att dessa lokaler inte omfattas av 58 g § ge andra aktörer en bild av att den gemensamma kampen mot pandemin sker på ett inkonsekvent och orättvist sätt. Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet tar upp ärendet i sitt betänkande.

Kulturella rättigheter särskilt med tanke på konst och kultur

Utskottet konstaterar att bedömningen av propositionens samhällsliga konsekvenser till många delar har gjorts på ett heltäckande sätt. Det är bra att propositionens motiveringar också lyfter fram propositionens samhällsliga konsekvenser till exempel inom idrotts- och motionsbranschen. Utskottet fäster dock uppmärksamhet vid att någon motsvarande bedömning inte har lagts fram inom konst- och kultursektorn, även om det är klart och med många undersökningar påvisat att konst- och kulturverksamheten — och därmed också begränsningen av den — påverkar bland annat medborgarnas hälsa och välfärd.

Viktiga av de mångsidiga tjänster som samhället erbjuder är också de som möjliggör självutveckling. Med de möjligheter till självutveckling som hör till de kulturella rättigheterna avses vid sidan av undervisningen tillräckliga kulturtjänster, såsom biblioteksväsendet (RP 309/1993 rd).

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

De exceptionella tiderna drabbar mänskliga och fysiska resurser i enormt hög grad. Utskottet konstaterar att konsten och kulturen just nu har en allt viktigare roll för att producera livsinnehåll, ingjuta mod och stärka den psykiska hälsan. Finländarnas hunger efter kultur har vuxit till sig i och med att pandemin drar ut på tiden.

Utskottet betonar vikten av att trygga de kulturella rättigheterna och konsten och kulturen för att trygga välfärden och den psykiska kriställigheten. Dessa har också betydelse för att klara av krisens negativa effekter. Särskilt under exceptionella tider är det viktigt att se till att medborgarnas sociala och psykiska integritet upprätthålls.

Utskottet anser att man i propositionen borde ha gjort en grundligare bedömning av de föreslagna åtgärdernas konsekvenser för konst- och kultursektorn med beaktande av de synpunkter som framförts ovan. Detta skulle redan i beredningsskedet ha gjort det möjligt att identifiera också de negativa effekter som de föreslagna åtgärderna medför, och metoder för behövliga korrigerande åtgärder redan nu under krisen och vid övergången till normala förhållanden.

Kulturutskottet anser det vara viktigt att social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande med kraft lyfter fram konsekvenserna av de föreslagna åtgärderna på konst- och kulturområdet med beaktande av de kulturella rättigheterna i anslutning till detta.

Barn och unga

Bedömning av konsekvenserna för barn. Utskottet välkomnar att det i regeringens proposition om bedömning av konsekvenserna för barn, unga och familjer (punkt 4.2.8) hänvisas till de med tanke på propositionen centrala punkterna i konventionen om barnets rättigheter (FördrS 60/1991, nedan barnkonventionen). Utskottet fäster dock uppmärksamhet vid att de centrala konsekvenserna av förslagen har lyfts fram på en mycket allmän nivå, varför bedömningen till dessa delar huvudsakligen stannar vid att beskriva förslagen och målen.

I propositionen konstateras det att den har konsekvenser för många barns rättigheter, och den lyfter särskilt fram de problem som observerats under undantagssituationen våren 2020. Propositionen går dock inte närmare in på de konsekvenser som förslagen väntas få. Där konkretiseras exempelvis inte hur man genom de förslag som avses i propositionen i fortsättningen kan minska de negativa effekter som konstaterats tidigare. Utifrån bedömningen av propositionens konsekvenser är det således svårt att dra slutsatser om huruvida förslagen i propositionen på bästa möjliga sätt prioriterar barnets bästa enligt konventionen om barnets rättigheter (artikel 3.1 i barnkonventionen).

Barns och ungas fritid och fritidsaktiviteter. Syftet med de åtgärder som ska vidtas i enlighet med barnens ålder och utvecklingsnivå för att förebygga spridningen av covid-19-sjukdomen (58 c §) är också att möjliggöra fritidsverksamhet för barn i så stor utsträckning och på ett så säkert sätt som möjligt. Barns hobby-, lek- och rekreationsverksamhet kan också påverkas av de föreslagna 58 d och 58 g §, enligt vilka det kommunala organ som ansvarar för övervakningen av smittsamma sjukdomar eller regionförvaltningsverket kan besluta om temporär begränsning av användningen av lokaler eller helt och hållet stängning av lokaler för kunder och deltagare när de närmare villkoren i de nämnda bestämmelserna uppfylls.

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

Utskottet anser det vara bra att barnets rätt till fritid och fritidsaktiviteter har beaktats i propositionen (artikel 31 i barnkonventionen), men anser att konsekvenserna av eventuella begränsningsåtgärder inte har bedömts tillräckligt ur detta perspektiv. Begränsningarna av hobby- och fritidsverksamheten försvårar i betydande grad upprätthållandet av barnens välfärd, när till exempel möjligheterna till socialt umgänge, självuttryck och självutveckling minskar avsevärt.

Utskottet betonar att när begränsningsåtgärder övervägs — även när det endast är fråga om kortvarig eller partiell begränsning av verksamheten — ska besluten fattas med barnets bästa för ögonen. Coronatiden har visat att det ofta kan bli nödvändigt att förlänga tidsbegränsade begränsningsåtgärder, vilket innebär att den totala begränsningstiden faktiskt kan bli lång.

Propositionen innehåller knappt några överväganden om eventuella undantagsarrangemang för att fortsätta hobby- och fritidsverksamheten. Det är till exempel viktigt att bedöma sätten att ordna ersättande idrotts-, konst- och andra motsvarande funktioner och i mån av möjlighet genomföra dem.

Många aktiviteter som normalt sker inomhus kan i viss form också flyttas utomhus. Att utnyttja idrottsanläggningar utomhus på ett effektivare sätt än tidigare skapar goda möjligheter för barn och unga att träffa varandra och att även röra sig under fria former. Utomhusidrott och annan trygg fritidsaktiviteter utomhus kan främjas och stödjas på många sätt, exempelvis genom underhåll av isplaner och skidspår, under gynnsamma väderförhållanden också längre in på våren än under så kallade normala tider. Möjligheterna till fritidsverksamhet kan också ökas genom att slopa olika bruksavgifter för den tid begränsningarna varar, belysa idrottsanläggningar och öka närvaron av verksamhetsledare och andra vuxna.

Även genom arrangemang som avviker från de normala kan man, om situationen tillåter det, undvika att aktiviteterna avbryts helt och hållet. Till exempel inom den grundläggande konstundervisningen har man använt alla de metoder för att förhindra spridning av coronaviruset vid läroanstalterna som räknas upp i propositionen: helt nya eller mindre utrymmen, ännu mindre gruppstorlekar, effektivare städning, handtvätt, arrangemang för att röra sig i läroanstaltens lokaler med ett minimum av kontakter, desinficering av ytor, hybrid- och distansundervisning samt anvisningar för deltagarna. Elever som hör till riskgrupper har på många ställen kunnat erbjudas distansundervisning också när närundervisning annars har erbjudits. Arrangemangen har medfört kostnader för läroanstalterna, och man har strävat efter att underlätta situationen genom statens coronastöd till läroanstalterna inom den grundläggande konstundervisningen.

Utskottet betonar att begränsningarna ska iaktta proportionalitet, konsekvens och tillgodoseende av barnets bästa. Utskottet anser det vara nödvändigt att barns deltagande i motions- och kulturaktiviteter möjliggörs på ett mer flexibelt sätt än vad som är praxis under nuvarande undantagsförhållanden. Detta bör tydligt framhävas när lagen om smittsamma sjukdomar verkställs. Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet gör en bedömning av vilka åtgärder som är tillräckliga för att barns och ungas fritidsaktiviteter inom motion och kultur ska kunna ordnas med beaktande av hälsosäkerheten för barn och unga.

Kulturutskottet anser det vara ytterst viktigt att införandet av begränsningar alltid grundar sig på nödvändighet. Verksamhetsutövarna bör alltid ha möjlighet att vidta alla åtgärder för att förhin-

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

dra smitta för att undvika att lokalerna stängs helt och hållet och att verksamheten avbryts helt. Evenemangsarrangörerna har redan möjlighet att förutsätta att munskydd används som en del av ordnandet av säkra evenemang. Denna möjlighet bör också tillåtas för andra verksamhetsutövare med stöd av lagstiftningen.

Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger att till lagen om smittsamma sjukdomar foga en möjlighet för verksamhetsutövare att förutsätta att munskydd används i deras lokaler och verksamhet.

Definition av professionell idrott

Utskottet anser det vara bra att professionell idrott inte omfattas av 58 d och 58 g §. Detta är nödvändigt för att säkerställa elitidrottarnas träning och för att fortsätta tävlingsverksamheten.

Utskottet fäster dock uppmärksamhet vid definitionen av professionell idrott i propositionsmotiven (s. 89), där det sägs att "i praktiken innebär avgränsningen att professionell idrott avgränsas till toppidrott, vilket omfattar de två högsta nationella serienivåerna i bollsporter, A-landslagsverksamhet samt individuell idrott med sikte på internationella framgångar som ger idrottarens utkomst".

Den sista meningen i definitionen i motiveringen "som ger idrottarens utkomst" är mycket problematisk, eftersom det för närvarande finns idrottsutövare i många grenar som inte kan tjäna sitt levebröd på idrotten. Avgränsningen enligt regeringspropositionen gäller inte dessa professionella idrottsutövare, så den hindrar dem från att fortsätta träna och tävla under sådana avvikande omständigheter som avses i bestämmelserna.

Kulturutskottet anser det vara nödvändigt att social- och hälsovårdsutskottet ändrar definitionen av professionell idrott i lagförslaget så att uttrycket "som ger idrottarens utkomst" i propositionsmotiven stryks.

Användning av högskolornas lokaler

Enligt 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar får det kommunala organ som ansvarar för bekämpningen av smittsamma sjukdomar inom sitt verksamhetsområde fatta beslut om att stänga bland annat läroanstalter i sådana smittsituationer som avses i paragrafen. Regionförvaltningsverken får fatta motsvarande beslut om det behövs inom flera kommuners område. I praktiken innebär detta att högskolorna övergår till distansundervisning och stänger de fysiska undervisningslokalerna.

Kulturutskottet betonar att rätten att avbryta verksamheten endast gäller undervisningsverksamhet i fysiska lokaler och inte annan sedvanlig verksamhet i anslutning till högskolepersonalens arbete vid högskolorna, i synnerhet forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet. Under coronaepidemin har forskningsverksamhet som kräver forskningsinfrastrukturer och forskningslokaler kunnat genomföras och fortsätta så att endast ett begränsat antal personer arbetar i lokalerna åt gången. Nödvändiga skyddsåtgärder hör till de allmänna principerna för laboratoriearbete.

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

Andra synpunkter

Utskottet fäster uppmärksamhet vid vissa tekniska frågor i propositionen som har betydelse för tillämpningen av bestämmelserna inom kulturutskottets ansvarsområde.

Familjedagvård för barn samt skydd för privat- och familjeliv. Utskottet fäster social- och hälsovårdsutskottets uppmärksamhet vid bestämmelserna om familjedagvård som ges som en del av småbarnspedagogiken med beaktande av bestämmelserna om skydd för privatlivet och familjelivet. I fråga om detta förblir den rättsliga bedömningen av ärendet och tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna inom familjedagvården öppna i propositionen.

Kulturutskottet anser det vara viktigt att social- och hälsovårdsutskottet till denna del säkerställer att bestämmelserna tillämpas så att de rättigheter och skyldigheter som följer av dem är klara och exakta.

Förslag till bestämmelse om antalet passagerare. Utskottet konstaterar att i fråga om persontransporter och begränsningar av passagerarantalet bör det av propositionen klart framgå till vilka delar skyldigheterna gäller skoltransporter. I propositionen (58 f § jämte motivering) konstateras det till exempel att beslut om begränsning av antalet passagerare kan fattas endast i fråga om transporter med över 10 personer och att småskaliga gemensamma transporter, såsom passagerargrupper som består av medlemmar i samma hushåll eller skoltransporter, kan transporteras normalt.

Utskottet påpekar att alla skoltransporter inte är småskaliga utan de kan omfatta fler än 10 personer. Skolresor för skolelever ordnas dessutom delvis med hjälp av sedvanlig kollektivtrafik genom att eleven får en biljett till sitt förfogande.

Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger att precisera de föreslagna bestämmelserna om persontransporter och begränsningar av antalet passagerare för skolelever samtidigt som det säkerställs att begränsningarna i fråga inte hindrar eleverna från att delta i undervisningen.

Lagstadgade tjänster samt tjänstemän och andra anställningsförhållanden. Enligt vissa bestämmelser i regeringens proposition (58 c § 5 mom., 58 d § 7 mom. och 58 f § 6 mom.) får skyldigheterna eller besluten enligt paragrafen i fråga inte hindra rätten till lagstadgade tjänster eller hindra en tjänsteman från att sköta sina tjänsteåligganden.

I propositionen utreds inte vad som avses med lagstadgad service i varje ovan nämnd bestämmelse. Det förblir oklart om de ovan nämnda bestämmelserna endast gäller tjänster som en person har subjektiv rätt till, såsom småbarnspedagogik och grundläggande utbildning, eller om de också gäller andra, exempelvis lagstadgade biblioteks-, idrotts- och kulturtjänster.

Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger att precisera definitionen av lagstadgad service i fråga om ovan nämnda bestämmelser.

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

Enligt de bestämmelser som tidigare konstaterats i de föreslagna bestämmelserna i propositionen gäller möjligheten att sköta tjänsteåligganden enligt ordalydelsen i paragrafen endast tjänstemän. I propositionsmotiven (s. 82 och 93) — men inte i själva bestämmelsen — konstateras detta gälla också arbetstagare i arbetsavtalsförhållande. Inom bildningsbranschen finns utöver statstjänstemän och personer i arbetsavtalsförhållande ett stort antal kommunala tjänsteinnehavare som inte nämns i bestämmelsen eller motiveringen i propositionen.

Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger att precisera de ovan nämnda bestämmelserna så att de täcker alla behövliga anställningsformer.

Förhållandet mellan bestämmelserna. Kulturutskottet fäster uppmärksamhet vid förhållandet mellan 58 g § i lagförslaget och 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar. Den föreslagna 58 g § tillämpas inte exempelvis på den grundläggande utbildningen, i fråga om vilken eventuella beslut om stängning fattas med stöd av 58 §.

Oklarheter kan trots det som konstaterats ovan uppstå i fråga om de lokaler som avses i 58 g § 3 mom. 1 och 3 punkten och som används för gruppmotion och annan motsvarande idrott samt för vissa hobbyverksamheter när dessa funktioner ordnas i skolans eller läroanstaltens lokaler. Skolornas och läroanstaltens lokaler används enligt avtalet närmast på kvällar och veckoslut för annan verksamhet än undervisningsverksamhet. Till exempel motions- och idrottsföreningarna ordnar sin verksamhet i skolornas och läroanstaltens idrottslokaler. Skolornas och läroanstaltens klassrum och övriga lokaler används också bland annat för att ordna språkkurser och andra kurser vid arbetarinstitutet samt exempelvis kör- och annan musikverksamhet.

Situationen är problematisk i synnerhet när det är tillåtet att ordna undervisning, men hobby- och fritidsverksamhet omfattas av förbudet att använda lokaler. Enligt den utredning som utskottet fått är syftet med förslaget att förbudet mot användningen av lokaler för hobby- och fritidsverksamhet i ovan nämnda situationer ska utsträckas också till skolor och läroanstalter oberoende av om undervisningsverksamheten pågår där eller inte.

Kulturutskottet anser det vara nödvändigt att i bestämmelsen och/eller motiveringen till den också klargöra vilken aktör som ansvarar för förvaltningen av skolans eller läroanstaltens lokaler när lokalerna används av någon utomstående aktör. Enligt den utredning som utskottet fått är den aktör som använder undervisningslokalen i princip den aktör som vid den tidpunkt då lokalerna används ansvarar för administrationen av lokalerna och som alltså svarar för de skyldigheter som i lagförslaget åläggs denna i fråga om hälsosäkerheten.

Utskottet fäster uppmärksamhet vid behovet av att närmare utreda förhållandet mellan 58 § i lagen om smittsamma sjukdomar och 58 g § så att den bildar en logisk helhet. I 58 § ovan föreskrivs det om åtgärder som hänför sig till en omfattande smittrisk, såsom behörigheten att besluta om stängning av vissa lokaler samt förbud mot allmänna sammankomster eller offentliga evenemang. Regionförvaltningsverken har fattat beslut med stöd av 58 §. Enligt den föreslagna 58 g § kan det kommunala organet i fråga besluta att lokaler ska stängas i enlighet med de förutsättningar som framgår av bestämmelsen. Sådana utrymmen är bland annat vissa lokaler för motion och idrott, simhallar och gym samt vissa andra fritids- och hobbylokaler. Enligt sakkunnigyttrandet

Utlåtande KuUU 12/2020 rd

finns det behov av att skapa klarhet särskilt i fråga om biblioteks-, kultur- och evenemangssektorn.

Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet överväger att precisera bestämmelserna i fråga om det som anförs ovan.

Hänvisning till bestämmelser. I 58 c § 1 och 2 mom. hänvisas det till 4 mom., trots att de ska innehålla hänvisningar till 3 mom.

Kulturutskottet föreslår att social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande föreslår att den ovan nämnda felaktiga hänvisningen korrigeras.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att social- och hälsovårdsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 20.1.2021

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Paula Risikko saml
vice ordförande Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Sanna Antikainen saf (delvis)
medlem Marko Asell sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Veronika Honkasalo vänst
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Mikko Kinnunen cent
medlem Pasi Kivisaari cent
medlem Noora Koponen gröna (delvis)
medlem Ari Koponen saf
medlem Sari Multala saml
medlem Mikko Ollikainen sv
medlem Sofia Vikman saml
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Kaj Laine.